

strueerd, gereflecteerd, geïntellectualiseerd geworden. Met andere woorden: de multiculturalist projecteert op zijn geliefkoosde ander zijn droom van een ongebroken en goed geregeleerde levensdynamiek. Om deze droom te kunnen in stand houden, om de ander aantrekkelijk te kunnen blijven vinden, moet de multiculturalist hem uiteraard op afstand houden. De andersheid van de ander is maar zo geweldig voor zover die ander ongevaarlijk, aseptisch blijft. Dat is eigen aan elk exotisme; er schuilt een xenofobe angst in. De idealisering van de ander kan dan ook ieder moment in onvervalst racisme omslaan. Tot diegene die zichzelf wijsmaakt dat de ander een dieper contact met de natuur, het lichaam, de dood, kortom: met de oorsprong heeft, kan het plots doordringen dat de ander er toch maar een potje van maakt, dat bijvoorbeeld de schoonheid van zijn religieuze feesten eigenlijk een miezerig, smerig genot verbergt. Zo ontstaat het racisme: men vergeeft de ander niet dat hij de veronderstelde zuiverheid van de *oorsprong* heeft verraden of besmeurd. Plots incarneert hij niet meer een imaginaire levensvolheid die wij aangapen om ons modern gevoel van leegte te compenseren, maar een schandig genot waarvan we niet willen weten dat het ons genot is dat we als in een donkere spiegel zien.

Het hoeft geen betoog dat een flink deel van onze breeddenkende, multiculturele kunstwereld lijdt aan deze xenofobe idealisering van de andere 'culturele identiteiten'. Het is altijd hetzelfde liedje: na ons cartesians rationalisme te hebben verwenst, komt men aandragen met de brede, diepe spiritualiteit van de ander. Nadat vol afkeer werd geschetst hoe wij in het westen de natuur hebben geobjectiveerd en verkracht, verheerlijkt men de intense verbondenheid van de ander met de natuur. In dezelfde lijn wordt ons als alternatief voor het kille en amorfe samenzijn waartoe ons burgerlijk individualisme heeft geleid, het beeld voorgetoverd van een intense solidariteit, gedragen door een prachtige ritualistiek. En ga zo maar door. De ander bezit wat wij hebben verloren en wij houden van hem in de mate hij, ver genoeg van ons, trouw aan zijn unieke 'identiteit', voor ons de verloren oorsprong in ere houdt. Wee hem als hij al te zeer verwestert, al te rationeel, al te verstandig wordt. Maar wee hem ook wanneer hij al te trouw is aan zijn 'identiteit', wanneer hij zich laat vangen in de droom die wij over hem dromen. Dan is hij een 'fundamentalist'. Niets is meer beangstigend voor de multiculturele

progressieveling dan wanneer hij zijn leeghoofdig gedaas over 'culturele identiteiten' *werkelijkheid* ziet worden, wanneer de ander zich inderdaad trots op zijn 'identiteit' gaat beroepen en stelt dat hij deze van elke bezoeiding door westerse waarden wil vrijwaren. Dan slaan sympathie en openheid al gauw om in haat en verstarring.

Het is goed er even bij stil te staan dat ons westerse imperialisme er nooit zomaar in heeft bestaan dat wij, ons bewust van de superioriteit van onze waarden, als achterlijk bestempelde culturen aan ons onderwierpen. Imperialistisch zijn we vooral omdat we sinds heel lang zo grondig ontevreden zijn met onszelf, omdat we het gevoel hebben dat we om één of andere reden de essentie, het 'oorspronkelijke', het 'echte' verloren zijn, en juist hierom voortdurend bij anderen op zoek gaan naar onze eigen oorsprong, die we ons als een verloren onschuld voorstellen. Ons verlangen om de ander zijn geheim te ontfutselen is de ware reden waarom wij altijd zo *rücksichtlos* met hem zijn omgegaan. Ons geweld tegenover andere culturen was altijd zo excessief omdat het werd gedreven door een wreedaardige liefde voor het onpeilbare geheim van hun andersheid. Onze bekeringsdrift was zo heftig omdat hij doortrokken was van een jaloerse fascinatie voor de arcadische onschuld die we de 'wilde' toeschreven.

Het ware misschien beter het een keer over een andere boeg te gooien. We zouden kunnen proberen onze fascinatie voor die zowel kleurrijke als duistere andersheid van de ander los te laten. We zouden ons eens serieus met onszelf kunnen bezighouden, met de vraag waarom onze 'identiteit' voor onszelf zó onzeker, zó versplinterd is dat we altijd moeten dromen van een ander wiens wezen samenhangender, intacter zou zijn. We zouden ons kunnen afvragen waarom we altijd verhalen over de 'identiteit' van de ander moeten spinnen om de leegte te bedekken die zich in ons opent zodra we over *onze* 'identiteit' beginnen na te denken.

Wat we blijkbaar niet kunnen nalaten aan de ander toe te schrijven, is een levenswijsheid, een soort 'indianenwijsheid' omtrent de plaats die de mens in de wereld tussen de andere mensen en wezens inneemt en bijgevolg ook omtrent hoe de mens in overeenstemming met de natuurlijke orde in de wereld moet handelen. De wijze ander zou over het vermogen beschikken om in de natuurlijke kosmos de regels te lezen over wat

de mens te doen staat. Hij weet hoe hij moet handelen zodat de kosmos en dus ook hijzelf niet uit balans geraten.

Terwijl we deze droom van een *gelukkige immanentie* dromen, verdringen we wat ons sinds heel lang is overkomen, namelijk dat die heidense kosmos, die aan alle wezens hun natuurlijke maat en plaats toewijst, onherroepelijk werd opengeboken. Terwijl wij al die boodschappen die ons van andere culturen tegemoet waaien gretig opvangen omdat wij onbewust verwachten dat ze de waarheid over onszelf bevatten, schermen wij ons af van een boodschap die we - *of we dat nu willen of niet* - sinds lang in *onzelf* meedragen: de boodschap van het joods-christelijke monotheïsme. Deze boodschap luidt dat wij niet langer thuis zijn in de kosmos, dat wij strikt genomen *aan de kosmos niet langer een boodschap hebben*, en wel omdat wij ons ooit hebben verbonden aan een God die deze kosmos radicaal transcendeert. We zijn niet langer gedwongen om ons te voegen naar de principes van de kosmos, zijn wetten, zijn hiërarchie, zijn elkaar in evenwicht houdende tegenstellingen, zijn ritme; er wordt van ons geëist dat wij het 'tegennatuurlijke' verbond zouden indachtig zijn dat die oneindig ver van ons verwijderde God met ons heeft gesloten. 'Tegennatuurlijk' aan dit verbond met deze God is dat wij ons dit verbond nooit helemaal kunnen eigen maken. Het blijft een gebeuren dat te groot, te sterk, te *traumatiserend* is, zodat we veroordeeld lijken tot eeuwige ontrouw en vergetelheid. Wat niet wegneemt dat we ondertussen wel grondig uit ons evenwicht zijn gebracht. Het monsterverbond met deze gezichtsloze God blijft ons achtervolgen, zoals de Stem van Jahweh Jonas bleef toeroepen tot in de buik van een walvis.

De talloze Celestijnse Beloftes die het postmoderne heidendom ons doet, komen er steeds op neer dat het universum boodschappen bevat over hoe we gezond, evenwichtig en in harmonie met elkaar moeten leven. De monotheïstische God van zijn kant is niet zo met onze gezondheid begaan. Hij kerft in onze ziel een Wet (wat we 'ziel' noemen, zegt Lyotard, is niets anders dan dit vermogen gekerfd te worden) die onuitwisbaar is maar tegelijkertijd ontoegankelijk voor ons. Die Wet plant zich in ons als een vreemd, buitenaards lichaam dat vreemd *blijft*, alsof het feit dat hij in ons zit niet verhindert dat hij *blijft* aankomen. We zijn te laat op het appel, maar hebben daarom niet minder de absolute zekerheid geappelleerd te zijn. Deze ontvankelijk-